

Desetiletí Železničního muzea Národního technického muzea

13.5.2022 - Jan Duda | Ministerstvo kultury ČR

Železniční muzeum Národního technického muzea (ŽM NTM) je odborným pracovištěm NTM, jehož posláním je sbírat, uchovávat a prezentovat předměty z dějin železniční dopravy, primárně na území našeho státu. Historie železniční sbírky sahá až k počátkům Technického muzea Království českého, založeného v roce 1908. Po 114 letech spravuje ŽM NTM tisíce sbírkových předmětů včetně největší státní sbírky kolejových vozidel (celkem 225 kusů), prezentuje sbírkové předměty ve stálé expozici v Praze na Letné, ve svém depozitáři v Chomutově a formou zápůjček v muzeích po celé republice. Muzeum pečující o svěřenou státní sbírku nedozírné hodnoty pravidelně pořádá akce pro veřejnost a intenzivně pracuje na vzniku Muzea železnice a elektrotechniky NTM (MŽE), které vznikne do roku 2028 v prostorách bývalého lokomotivního depa v sousedství Masarykova nádraží v Praze, jednoho z nejstarších a nejunikátnější zachovaných nádražních komplexů v Evropě.

Sbírka kolejových vozidel a její prezentace

Posledních 10 let bylo z hlediska rozvoje sbírky a práce ŽM NTM obdobím velkých změn. Systematické budování sbírky kolejových vozidel dostalo nový impuls v posledních deseti letech s příchodem nové generace muzejníků vnímajících železniční dopravu jako fenomén zasluhující co nejkomplexnější přístup a neopomíjející ani návštěvnický zdánlivě méně atraktivní témata. Do sbírek od této doby přibýlo značné množství osobních a nákladních vozů i specializovaných vozidel údržby. Sbírka hnacích vozidel byla rozšířena o klíčová vozidla elektrické a motorové trakce a podařilo se získat unikátní salonní vůz československých prezidentů z roku 1968. Intenzivní akviziční činnost posledního více než desetiletí byla v loňském roce korunována koupí 66 kusů kolejových vozidel od Českých drah. Tato akvizice, bez nadsázky největší v dějinách železniční sbírky NTM, zcela zásadním způsobem zaceluje mezery, které ve sbírce vznikly zejména v devadesátých letech, kdy velká část vozidel typově shodných s nyní získaným souborem byla hromadně šrotována, a mohla být snadno získána do sbírek od tehdy ještě státních Českých drah za výhodnějších podmínek. I přesto, že ŽM NTM je v poslední době odkázáno jednat o nových akvizicích se společnostmi, které hodnotí své hospodaření primárně podle ekonomických ukazatelů, podařilo se v mnoha případech získat cenné exponáty do sbírek bezúplatně či s cenou výrazně sníženou oproti původním návrhům. Jen v loňském roce se vedle uvedené akvizice podařilo získat darem unikátní akumulátorovou lokomotivu Ringhoffer č. 2 z roku 1916 a výsypný vůz na přepravu uhlí Wap 4-43360 z roku 1965. Vedle toho byla zakoupena jedinečná prototypová elektrická lokomotiva S699.001 zvaná „Laminátka“ z roku 1963 a první vyrobený kus z úspěšné řady elektrických posunovacích lokomotiv E458.0001 „Žehlička“ z roku 1971.

Mnoho sbírkových vozidel prošlo v uplynulém desetiletí úspěšným restaurováním, které učinilo z často neprezentovatelných exponátů chloubu sbírky. Jmenujme například motorovou lokomotivu T478.1010, unikátní parní motorový vůz M124.001 „Komarek“ z roku 1903, osobní vůz Ca 4-5086 z roku 1931 či jedinečný lehátkový vůz s bufetovým oddílem řady BRcm z roku 1984. Ve spolupráci s Českými drahami byla uvedena do provozního stavu parní lokomotiva 464.202 „Rosnička“ a v letošním roce se vlastní silou rozjedou další dva unikáty – průmyslová parní lokomotiva EP 1000 z roku 1956 a elektrický motorový vůz M400.001 „Elinka“ z roku 1903.

V současné době je NTM příjemcem dotace z Integrovaného regionálního operačního programu (IROP) s cílem zrestaurovat tři unikátní parní lokomotivy, které v budoucnu najdou své místo v

Muzeu železnice a elektrotechniky NTM a v čele historických vlaků. Díky finanční podpoře IROP a Ministerstva kultury již probíhají opravy lokomotiv 210.001 „Serenyi“ a 411.019 „Conrad Vorlauf“, stroj 464.102 „Ušatá“ do ní právě odjíždí.

Provozuschopná vozidla NTM v rámci svých možností a mantinelů nastavených statutem sbírkových předmětů pravidelně několikrát do roka prezentuje veřejnosti mimo prostory muzea. Nejúspěšnější akcí z poslední doby byl Prezidentský vlak 2018, putovní výstava salonních vozů NTM a ČD, kterou za tři měsíce v létě roku 2018 navštívilo 75 000 návštěvníků. NTM bude mít v letošním roce v provozu šest hnacích vozidel, konkrétně parní lokomotivy 464.202 a EP 1000, elektrický motorový vůz M400.001, dieselovou lokomotivu T478.1010 a motorové vozy M120.417 „Věžák“ a M131.101 „Hurvínek“. Většina vozidel je v provozním stavu prezentována formou zápůjčky Českým drahám, na jejichž expozici v Lužné u Rakovníka se NTM podílí jak zápůjčkou sbírkových předmětů, tak jako poradní orgán. NTM spolupracuje i s místními spolky železniční historie. V loňském roce se kupříkladu uskutečnily jízdy parního motorového vozu M124.001 „Komarek“ ve spolupráci se Zubrnickou muzeální železnicí a se Společností pro revitalizaci místních drah v Dobrušce.

V úzké spolupráci se Správou železnic plánuje NTM rozsáhlé akvizice z oblasti zabezpečovací a sdělovací techniky, které mají přispět k zachování části kulturního dědictví v oblasti železnice během probíhající modernizace drážní infrastruktury. Ve spolupráci s Národním památkovým ústavem a Správou železnic se ŽM NTM aktivně podílí na budování koncepce ochrany movitého i nemovitého fondu z oblasti železnice.

Depozitář kolejových vozidel v Chomutově

Zcela klíčovou se pro rozvoj sbírky kolejových vozidel NTM stala koupě bývalého depa ČD v Chomutově v roce 2012 z prostředků zřizovatele NTM – Ministerstva kultury ČR. Díky tomu se zvětšila prostorová kapacita pro stále se rozšiřující sbírku o 1600 metrů krytých kolejí. Toto depo postupně NTM za podpory MK ČR rekonstruuje a proměňuje v plnohodnotný depozitář, který by měla státní sbírka s ohledem na svou rozsáhlost mít k dispozici přinejmenším od roku 1980. Tento depozitář také NTM od roku 2017 sezónně zpřístupňuje veřejnosti. Během minulých let, kdy byl tento expoziční železniční depozitář otevřen pro veřejnost od začátku dubna do konce října čtyři dny v týdnu, prošlo ročně jeho branami v průměru 12 700 návštěvníků, včetně zahraničních. Depozitář kolejových vozidel v Chomutově disponuje dalšími stovkami metrů nekrytých kolejí a rozvojovou plochou umožňující do budoucna výstavbu nových krytých stání pro rozrůstající se sbírku kolejových vozidel. Vedle toho se v souvislosti s opravou stávajících prostor v Chomutově plánuje zřízení restaurátorského a konzervátorského pracoviště, které zkvalitní péči o sbírková vozidla přímo v depozitáři.

V souvislosti se získáním odpovídajícího depozitáře přistoupilo NTM k postupné revizi systému výpůjček kolejových vozidel, který se snaží transparentně postavit na nové základy. Postupně tak vzniká systém založený na rozvaze, které vozidlo je vhodné, možné a udržitelné provozně udržovat, investovat do něj, a které je vhodné zachovat jako neprovozní exponát, což samo o sobě v žádném případě není degradací sbírkového předmětu. Důvodem, proč se historická vozidla, zejména parní lokomotivy, stávají neprovozními napříč Českou republikou (nejen u NTM), je skutečnost, že jsou čím dál tím starší, trh s opravci historických kolejových vozidel je u nás velmi malý, opravy se stávají specializovanou službou, a tudíž jsou stále dražší. Doba, která uplynula od posledních větších oprav, je již velmi dlouhá a možností, jak provést generální opravu parní lokomotivy, je čím dál méně s čím dál většími náklady. NTM v žádném případě nerezignuje na provozování svých vozidel, ale trvá na jeho účelnosti, udržitelnosti a oboustranně výhodných smluvních vztazích. Jedním z vozidel, které bylo z hlediska své konstrukce, stavu a stáří vybráno jako perspektivní pro zprovoznění, je parní lokomotiva 464.102 „Ušatá“ z roku 1940. Její generální oprava, která proběhne v letech 2022 a 2023, zajistí její budoucí provozuschopnost a Národnímu technickému muzeu přibude další hodnotný provozní exponát umožňující prezentovat sbírky ŽM NTM široké veřejnosti mimo objekty muzea.

Muzeum železnice a elektrotechniky NTM

Spojením provozních a zakonzervovaných exponátů bude ostatně i vznikající Muzeum železnice a elektrotechniky na Masarykově nádraží, které vedle moderních expozic počítá i s deponií provozních vozidel, která budou sloužit široké veřejnosti v zážitkových jízdách po Praze a blízkém okolí. Cílem vytvářených expozic bude zapojení návštěvníka do příběhu více než dvou staletí technologického pokroku lidstva založeného na klíčových objevech v oblasti hnacích strojů, kolejové dopravy, energetiky a elektrotechniky. Expozice MŽE představí sledované obory v kontextu vývoje lidstva jako celku se zdůrazněním lokálních specifik obou oborů. Vedle toho se zaměří na společenské vnímání překotných změn, které vývoj sledovaných oborů přinesl. Vybudování muzea plánovaného na rok 2028 je v současné době hlavním cílem odboru Muzea železnice a elektrotechniky NTM a zejména k němu se ubírá současná akviziční činnost nejen z oblasti kolejových vozidel.

Významné události ŽM NTM uplynulých deseti let:

2012 Koupě bývalého lokomotivního depa Chomutov

2012-2017 Revize systému dlouhodobých zápůjček kolejových vozidel

2013-2016 Dny otevřených dveří v nově získaném depozitáři v Chomutově

2014 Účast vozidel NTM na připomínkách začátku vypuknutí první světové války

2017 Konference Ringhoffer 200 a den otevřených dveří areálu býv. depa na Masarykově nádraží

Od roku 2017 Pravidelná sezonní otevírací doba depozitáře Chomutov

2016-2021 Pravidelné jízdy parního motorového vozu M124.001 „Komarek“ pro veřejnost

2018 Prezidentský vlak NTM a ČD

2019 Získání vládní dotace na vybudování Muzea železnice a elektrotechniky NTM s termínem dokončení 2028

2020 Den železnice v prostorách budoucího Muzea železnice a elektrotechniky NTM

2020 Zhotovení architektonické studie MŽE

2021 Největší rozšíření sbírky kolejových vozidel v historii NTM

2021 Dokoupení remízy na Masarykově nádraží pro MŽE NTM

<https://www.mkcr.cz/novinky-a-media/desetileti-zeleznicniho-muzea-narodniho-technickeho-muzea-4-cs4742.html>